

Tekst: **Nenad Glücks** Foto: **Primož Lavre**
 nenad.glucks@revija-reporter.si

Ministrica za kulturo Majda Širca je pripravila osnutek zakona o medijih, s katerim bi dosegla popolno dominacijo leve politike nad mediji s krinko javnega interesa in domnevne novinarske avtonomije. Pod patronatom vodje Zares Gregorja Golobiča želi od potencialnih »nepravih« lastnikov vodenje medijev prenesti na politično preskušene novinarje.

Duh osnutka zakona o medijih je duh prepovedi, omejevanja in kazni, pravi strokovnjak za medije in predsednik sveta za radiodifuzijo dr. Dejan Jelovac, ki je bil sicer povabljen v ekspertno skupino ministric Majde Širca za snovanje medijske zakonodaje, vendar njegovih predlogov ministrica ni upoštevala. Poudarja, da dobiva po osnutku novega zakona minister, pristojen za medije (trenutno je to minister za kulturo), pretirane pristojnosti, kar se vidi na ključnih mestih, po drugi strani pa dobiva veli-

ka pooblastila tudi Agencija za pošto in elektronske komunikacije (APEK), kar je v nasprotju s smislom evropske direktive o avdiovizualnih medijih, ki naj bi bila povod za novi zakon. V zakonu je velikokrat poudarjen »javni interes«, v imenu katerega bi odločali o medijih, na primer pri dovoljenju za lastniške koncentracije, vendar je javni interes ideološka kategorija, s katero skušajo interes posameznikov ali določenih (političnih, kapitalskih) skupin predstaviti kot splošni interes.

Ideološki javni interes

Kot dober primer manipulacije s terminom »javni interes« dr. Jelovac poudarja določbo v osnutku zakona, s katero so prepovedane koncentracije v medijih, ki »ogrožajo javni interes«, tako da bistveno zmanjšujejo pluralnost medijskega prostora, raznovrstnost medijske ponudbe ... O dovolitvi koncentracije bo odločal urad za varstvo konkurence, vendar bo zanj zavezujoče mnenje ministrstva, pristojnega za medije, o tem, ali koncentracija ne ogroža javnega interesa. Kar štiri od petih članov komisije,

ki bo določala javni interes, bo imenoval minister, torej bo šlo za povsem politično odločitev, s katero bodo posegali v ekonomsko svobodo. Tudi člen, po katerem bi imeli novinarji predkupno pravico ob prodaji lastniškega deleža v kapitalu ali premoženju izdajatelja medija, Jelovac označuje kot deklarativno ideološko-politični. Je v nasprotju z zakonom o gospodarskih družbah in z zakonom o delovnih razmerjih, sprašuje se, zakaj zakoni tudi zaposlenim v drugih gospodarskih družbah ne omogočajo takega notranjega odkupa.

Pri tem opozarja, da bi s tako ureditvijo široko odprli vrata novinarjem, ki bodo kot slamnati lastniki sodelovali v novem procesu tajkunizacije v medijih. Določba, po kateri bi lahko novinarji preprečili spremembo vsebinske zasnove medija, če bi jih spremembi na glasovanju nasprotovalo vsaj 75 ali 65 odstotkov, se mu zdi praksa samoupravljanja, s katero želijo preprečiti, da bi lastniki medijev postali ali ostali »normalni«. Nobena »normalna«, torej tržno usmerjena domača ali tuja medijska družba, ne bo kupila medija, kjer bodo novinarji uveljavljali samoupravljanje, to bo storil kvečjemu politično motivirani lastnik.

Evropska eksotika

Podobno strokovnjak meni o določbi, po kateri bi lahko najmanj 75 ali 65 odstotkov na glasovanju prisotnih novinarjev preprečilo imenovanje ali razrešitev odgovornega urednika. Ne pozna niti ene evropske ureditve, ki bi vsebovala take določbe. Gre za idejo v smislu »tovarne delavcem, zemljo kmetom, medije novinarjem«. Zakaj ne bi tudi zaposleni v drugih podjetjih po tem ključu odredili, kdo bo direktor, se sprašuje. Po novem bi imel medijski inšpektor celo možnost prepovedati delovanje medija, ki z razširjanjem medijskih vsebin spodbuja sovraštvo in nestrpnost. Kako lahko neki inšpektor, ki je podrejen ministru, ukinja medije, razmišlja Jelovac. To pravico ima zgolj sodišče na podlagi kazenskega zakonika. Osnutka zakona Jelovac sicer ne zavrača kot povsem neprimernega, je lahko osnova za javno razpravo, vendar ta ne bi smela potekati sredi dopustov in ne le do 20. septembra.

Predstojnik katedre za novinarstvo na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani, dr. Marko Milosavljevič, pravi, da v Zahodni Evropi in ZDA v zakonodaji

res ne poznajo soglasja novinarjev pri odločanju o imenovanjih ter razrešitvah odgovornih urednikov v medijih, vendar razume, zakaj se zanj zavzemajo slovenski novinarji. V preteklih letih so imeli izrazito slabe izkušnje z lastniki, ki so postavljali odgovorne urednike, o katerih je dalo negativno mnenje celo 90 ali sto odstotkov članov uredništva, in mediji pod temi odgovornimi uredniki niso dobro delovali. Vseeno je vprašanje, ali je primerno, da tako soglasje predpiše zakon, saj se ga lahko po drugi strani tudi zlorabi, na primer za blokado nujnih sprememb v mediju. Na zahodu takega soglasja niti ne potrebujejo, saj lastniki tako neracionalnih odločitev ne sprejemajo.

Novinarji kot tajkuni

Tudi za predkupno pravico novinarjev v primeru prodaje medija se je po mnenju dr. Milosavljeviča predlagatelj zakona, torej ministrstvo za kulturo, odločilo na predlog novinarjev, kot odziv na medijsko situacijo v Sloveniji (znana je zadnja zgodba o namenu sumljive prodaje časnika Večera neki majhni računalniški družbi iz Prekmurja, op. p.). Pri tem opozarja, da so novinarji s certifikatsko privatizacijo že bili lastniki v marsikaterem mediju (Delo, Večer), vendar so kot ne strateški lastniki mnogi med njimi gledali le na trenutni dobiček in so delnice prodali, s čimer so posledično kasneje mnogi mediji, posebno tiskani, prišli v roke škodljivim lastnikom, tajkunom. Milosavljevič ne vidi systemske rešitve v tem, da se to ob predkupni pravici ne bi znova zgodilo, ali da ne bi prišlo do koncentracije deležev pri le nekaj novinarjih.

Vsekakor bi podprl to, da bi novinarjem Večera v sedanjem položaju omogočili možnost nakupa delnic. Ali je predpisana predkupna pravica v zakonu v skladu z zakonom o gospodarskih družbah, pa je stvar presoje pravnikov. Opredeljevanja javnega interesa pri dovolitvi koncentracije lastništva medijev se mu zdi smiselno in potrebno, saj pri medijih ne gre le za ekonomske kategorije, temveč za razširjanje mnenj, idej, informacij. Prav zato je opredeljevanje javnega interesa na tem področju standardna praksa v večini evropskih držav, ki se zavedajo pomena medijev. Upa, da bodo v javni razpravi podani še drugi predlogi o tem, kdo naj presoja javni interes.

Svetovnonazorska opredelitev

Dr. Sandra Bašič Hrvatini, koordinatorica medijskih študij s Fakultete za humanistične študije v Kopru ni prepričana, ali lahko zakonsko določilo o novinarskem soglasju pri imenovanju

in razreševanju odgovornih urednikov prinese več novinarske avtonomije. Take ureditve v drugih državah ni, stvar medijske kulture v njih je, da se pri teh odločitvah upošteva mnenje uredništva, saj medij potem bolje deluje. Toda določiti to v zakonu, lahko prinese nove konflikte z lastniki. Po novem naj bi bila obvezni del vsebinske zasnove vsakega medija tudi vrednotna usmeritev medija, predvsem svetovnonazorska opredelitev. Dr. Jelovcu se zakonska določitev tega zdi odsev boljševidnega pogleda na svet, po mnenju dr. Bašičeve pa imajo tako novinarji kot bralci pravico vedeti, kako lastniki medij opredeljujejo. Pri nas se vsi razglašajo za neodvisne, nevtralne, dejansko pa se politično opredeljujejo. Tega opredeljevanja v vsebinski zasnovi ne more v zakonu zahtevati država, temveč ga morajo doseči novinarji. Glede predkupne pravice novinarjev tudi ona opozarja, da so novinarji pri nas že bili lastniki tiskanih dnevnikov, pa so svoje deleže prodali. Prav se ji zdi, da bi imeli predkupno pravico bralci določenega tiskanega medija, če bi se na primer znašel v težavah. Ugotavljanje javnega interesa pri koncentraciji lastništva se ji ne zdi sporno, tako ureditev poznajo tudi v drugih evropskih državah. Pri nas na primer ni raziskav, ali si časopisi res konkurirajo na trgu, česa od medijskih vsebin primanjkuje in podobno.

Raj za politikomisarje

Peter Frankl, direktor in odgovorni urednik časnika Finance, ki je v lasti švedskega založnika Bonnier, ocenjuje, da je osnutek zakona eksotičen, primeren za eksotično državo Slovenijo. Take ureditve v demokratičnem svetu ne poznajo. Ministrstvo za kulturo je te določbe sprejelo v osnutek, ker je želelo prisluhniti lepemu delu novinarske-

Stran / Page: 30

Doseg / Reach: 23000

Država / Country: SLOVENIA

Površina prispevka / Size: 2017 cm²

3 / 6

ga establišmenta, nova ureditev pa bo od vlaganja v medije odvrnila vse domače ali tuje normalne vlagatelje. Iskanje javnega interesa pri dovoljevanju medijskih koncentracij se mu zdi raj za medijske politkomisarje, kot sta Gregor Golobič (Zares) in Branko Grims (SDS). Predkupna pravica novinarjev je po njegovem verjetno protiustavna in ni v skladu z evropskim pravnim redom. Tudi to bo odvrčalo tuje vlagatelje v medije, vendar ga to niti ne čudi v državi, kjer celo minister (Golobič, op. p.) preseli svoj lastniški delež v podjetju na tuje.

Resničnostni šov

Osnutek zakona o medijih je kronski dokaz, da ministrstvo za kulturo vodi oseba, ki pri dojemanju medijev bolj kot v sedanji čas sodi v prva desetletja po koncu druge svetovne vojne na Slovenskem. Za resničnostni šov z naslovom Kako smo v socializmu obvladovali medije, je novinarjev, ki so pripravljeni igrati vloge družbenopolitičnih delavcev, žal še vedno na pretek. ■

Dr. Dejan Jelovac opozarja na politično zlorabo termina »javni interes« v osnutku zakona o medijih.

Golobičev APEK

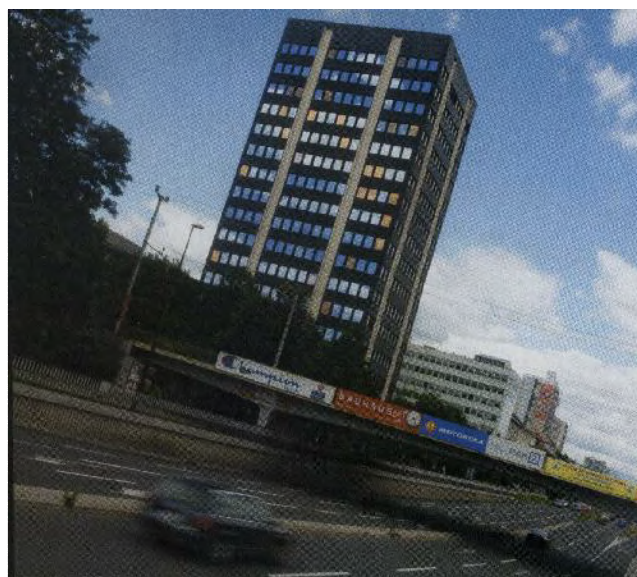
V osnutku zakona o medijih je predvidena ukinitve sveta za radiodifuzijo, vse pristojnosti v upravnih postopkih na področju medijev bi prenesli na Agencijo za pošto in elektronske komunikacije (APEK), tudi pristojnosti inšpekcijskega nadzora in globe, ker sodi APEK pod ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo pod vodstvom velikega medijskega maga Gregorja Golobiča. Prav na njegov predlog je vlada nedavno razrešila »neposlušnega« direktorja Apeka Tomaža Simoniča, agencijo zdaj vodi Miha Krišelj. Z novim zakonom o medijih Majde Širca se Golobiču na široko odpirajo vrata v ponovno lomastenje po medijskem prostoru, kot v času, ko je bil dolgoletni generalni sekretar nekdanje nedotakljive LDS.

Dr. Dejan Jelovac: »Gre za predlog zakona v smislu tovarne delavcem, zemljo kmetom, medije novinarjem.«

Peter Frankl: »Iskanje javnega interesa pri dovoljevanju medijskih koncentracij je raj za medijske politkomisarje, kot sta Gregor Golobič in Branko Grims.«

Dr. Marko Milosavljević pravi, da so novinarji s certifikatsko privatizacijo že bili lastniki v marsikaterem mediju, pa so mnogi delnice prodali.

Osnutek zakona, ki ga je v javnost poslala ministrica za kulturo Majda Širca, uvaja novinarsko samoupravljanje preverjenih kadrov in od vlaganja v medije odvrča »normalne«, torej nepolitične lastnike.

V skladu z absurdno predlagano novo zakonodajo bodo ameriški lastniki Pro Plusa za imenovanje odgovornega urednika POP TV potrebovali soglasje novinarjev, novinarji javne RTVS (desno) pa te pristojnosti ne bodo imeli.

Nekdanji odgovorni urednik Dela Darijan Košir je postal direktor Pahorjevega urada za komuniciranje, nekdanji odgovorni urednik Dnevnika Miran Lesjak (desno) pa je na predlog stranke Zares postal član programskega sveta RTVS. Oba sta karikaturi slovenskega »neodvisnega« novinarstva.

Po besedah dr. Sandre Bašić Hrvatin imajo bralci časnikov pravico vedeti, kakšna je vrednotna opredelitev posameznega medija.

Stran / Page: 30

Doseg / Reach: 23000

Država / Country: SLOVENIA

Površina prispevka / Size: 2017 cm²

5 / 6

Narobe svet: del novinarjev bi si rad novinarsko avtonomijo zagotovil pri politikih, seveda »ta pravih«.

Peter Frankl, direktor in odgovorni urednik Dinanc.

Pogovor

DR. SUZANA ŽILIČ FIŠER, PREDAVATELJICA MEDIJSKIH KOMUNIKACIJ NA FAKULTETI ZA ELEKTROTEHNIKO, RAČUNALNIŠTVO IN INFORMATIKO V MARIBORU

■ **Je smiselna stroga prepoved v sedmem členu osnutka zakona o medijih, ki določa, da izdajatelj ali lastnik časnika ne sme biti tudi izdajatelj ali lastnik radijskega ali TV-programa oziroma v svojem kapitalu ali premoženju ne sme pridobiti lastniškega deleža, niti ne sme izvajati radijske ali televizijske dejavnosti? Je to praksa tudi v drugih državah Evropske unije?**

Omejitve, vezane na navzkrižno lastništvo, obstajajo tudi v drugih evropskih državah, je pa usmeritev sodobnih medijskih zakonov, da so odprti, bolj liberalni. Precej radikalne omejitve pri navzkrižnem medijskem lastništvu lahko botrujejo večjemu številu medijskih akterjev, morda celo večji vsebinski raznolikosti. Glede na majhnost medijskega trga in na veliko število medijskih akterjev v Sloveniji lahko že sedaj ugotovljamo, da je medijev v Sloveniji zelo veliko; ne moremo pa govoriti o resnični vsebinski raznolikosti. Zaradi majhnega produkcijskega, kreativnega, finančnega in človeškega potenciala mediji ponujajo enake, pogosto iste vsebine. Če se z omejitvami lastništva izognemo temu, da bi le nekaj lastnikov pre-

vzelo vse medije na trgu, se soočimo s kopico manjših medijev, ki komajda preživijo z že tako skromno produkcijo. Za kakovostno in raznoliko medijsko ponudbo je potreben zadosten (kreativni in finančni) potencial. Tudi na precej večjih trgih, kot je slovenski, je združevanje medijev pomenilo večjo kakovost. Osebnostnim, da lastništvo, tudi na tak način zapisano v zakonu, ne bo zagotovilo za pluralnost, ampak bodo potencialni lastniki različnih vrst medijev našli načine, da zaobidejo zakonske določbe. To je bila praksa tudi vsa leta doslej. Po mojem je rešitev v manj striktni regulaciji lastništva in resnemu nadzoru nad vsebinskim delovanjem medijev.

■ **Se vam zdi ustrezna določba, da imajo novinarji v primeru prodaje lastniškega deleža v kapitalu ali premoženju izdajatelja predkupno pravico? Zakaj da ali ne?**

Ne vem, kakšne vrste predlog je to, saj se mi zdi zelo pomembno, da ločimo lastništvo od upravljanja in urednikovanja. Temeljna naloga lastnikov je, da zagotovijo možnosti za profesionalno delo novinarjev. Ali bi si novinarji res želeli biti lastniki? Predvidevam, da bi predvsem želeli delati v okolju, ki prepozna vlogo in vrednost kakovostnega medija. Resda pametni lastniki poslušajo mnenje stroke, novinarstva, ampak zakaj bi vključevanje novinarjev nujno

Dr. Suzana Žilič Fišer

pomenilo njihovo lastništvo? Bolj kot lastništvo je pomembno upoštevanje etičnih in profesionalnih standardov novinarjev. Mediji so seveda na trgu, in pameten lastnik (investitor) bo želel ponuditi medijski proizvod, ki bo imel vse večjo ceno na trgu. To pa je dolgoročno ka-

kovosten medij, ki ponuja kredibilne in raznolike vsebine.

■ **Določeno je, da so prepovedane koncentracije v medijih, ki ogrožajo javni interes, tako da bistveno zmanjšujejo pluralnost medijskega prostora, raznovrstnost medijske ponudbe ... O dovolitvi koncentracije bo sicer odločal UVK, vendar bo pri tem zavezujoče mnenje pristojnega ministrstva (za zdaj MK) o skladnosti koncentracije z javnim interesom. Mar se tu ne skriva nevarnost povsem arbitrarnega odločanja, saj »javni interes« v primerjavi z lastniškimi deleži ni merljiv?**

Presoja o javnem interesu s strani pristojnega ministrstva je precej neobičajen postopek, še posebno če želimo medijske hiše postaviti daleč od politike. Če je pristojnemu ministrstvu, predvsem pa državi jasno, kaj je v javnem interesu, naj vendar že postavi strategijo in vizijo razvoja medijskega okolja v Sloveniji! Kako uresničiti javni interes na medijskem področju, je precej pomembno vprašanje, pa ga na predlagani način zbanaliziramo in zbirokratiziramo, žal pa tudi spolitiziramo.

■ **Test javnega interesa pri presoji o dopustnosti koncentracij v medijih zgolj kot ministrovo možnost in ne nujnost pri vseh postopkih poznajo tudi v Veliki Britaniji. Ali**

je to lahko argument v korist predlaganih določb o presoji javnega interesa pri odločanju o dovolitvi koncentracije v medijih?

V Veliki Britaniji smo priča javnem radiotelevizijskemu sistemu (PBS), ki predvideva, da vsi mediji (javni in zasebni) uresničujejo javni interes. Pri regulaciji medijskega prostora pa v VB izhajajo iz velike stopnje samoregulacije, po kateri se mediji zavežejo, kaj in kako uresničijo. Njihovo ravnanje večinoma preverja Office of Communication (OFCOM), ki je zelo močno regulatorno telo. Ni pa zanemarljivo dejstvo, da je za veliko samoregulacije pomembna velika stopnja politične kulture. Tukaj pa velikih podobnosti s Slovenijo ne morem najti.

■ **Kako komentirate določbo (22. čl.), po kateri mora izdajatelj obvezno v vsebinski zasnovi določiti vrednotno usmeritev medija, predvsem svetovnonazorsko opredelitev v povezavi z izražanjem mnenj in stališč medija?**

Prepričana sem, da je le dobro, če je svetovnonazorska usmeritev medija transparentna. V zahodnih evropskih državah je popolnoma jasno, kateri svetovnonazorski usmeritvi pripada medij, a mu to ne zmanjša kredibilnosti. Ne vidim pa razloga, da bi to bilo opredeljeno v zakonu. Pravica medija je, da se opredeli, državljani pa to poštenost le podpirajo in cenijo.

■ **Po novem izdajatelju ne bo mogel razrešiti odgovornega urednika, niti imenovati novega odgovornega urednika, če bo temu nasprotovalo najmanj 75 odstotkov (varianta tudi 65 odstotkov) na glasovanju prisotnih članov uredništva. Je tako zakonsko poseganje v lastniške pravice v imenu novinarske avtonomije dopustno (na primer z vidika zakona o gospodarskih družbah)? Poznate še katero ureditev v državah EU, kjer so podobne zakonske določbe, kje?**

Tako določanje v zakonu ni običajno v evropski medijski zakonodaji, še posebno je to težko izvedljivo v zasebnih medijih. Velikokrat sem že povedala, da je za pametne lastnike mnenje stroke, novinarjev, pomembno in ga v želji po dobrem delovanju in sodelovanju v uredništvu tudi upoštevajo. Tako poseganje v lastniške pravice po medijskem zakonu pa je, milo rečeno, neobičajno. Skrb za novinarsko avtonomijo se kaže po drugih mehanizmih, na primer z omogočanjem lažjega preživetja za neodvisne novinarje, s težnjo za višjo kakovost in profesionalne standarde v medijskih hišah ter v skrbi in omogočanju stalnega izobraževanja novinarjev. Medijske hiše, ki izražajo jasno podporo ohranjanju profesionalnih standardov in zaposlovanju novinarjev, izkazujejo tudi avtonomnost novinarskemu poklicu.